

SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTLEŞME KENT MODELLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Elif KARAKURT TOSUN

Bursa: Dora Basım-Yayın Dağıtım Ltd. Şti. 2019, 198 sayfa

Sevda KURU¹

Son zamanlarda gelişen ve değişen dünya düzeninde-kentin dinamiklerinin değişmesiyle beraber yararlı ve faydacı konuların sürdürülebilir olması gündeme gelmiştir. Bu kitap sürdürülebilirlik kavramının ilk ortaya konduğu andan günümüze kadar geçirdiği evreler, uluslararası toplantılar ve gelişmeler üzerinde durur ve sürdürülebilirlik kavramının kentle olan ilişkisi kitabın devamında okuyucuya iletilir. Kent örnekleriyle pekiştirme yapılarak her bireyin ihtiyacı olduğu temel bilgiye cevap verebilecek bir derleme ortaya çıkmıştır. Genel olarak sürdürülebilirlik kavramının geçirdiği süreçler hakkında bilgi verip bugün geldiği nokta hakkında değerlendirme yapar. Bunu kitabın ön sözüne baktığımızda görmekteyiz.

...Bu kitap çevre sistemin hızla tahrip edildiği, tüm canlıların yaşam alanlarının yok olma tehlikesi ile karşı karşıya olduğu bir dönemde önce bir birey olarak daha sonra kentleşme ve çevre sorunları üzerine çalışmalar yapan bir akademisyen olma sorumluluğumun bir yansıması olarak ortaya çıkmış bir eserdir...

Kitabın önsözünden hareketle şunları söyleyebiliriz; bu değerlendirme akademik kaygılardan ziyade dünyaya karşı sorumlulukları olan bir birey anlayışıyla yazılmıştır. Bu yönüyle birçok kitaptan ayrışır. Ayrıca kitap herhangi bir konu hakkında fikir beyan etmeyi ya da saptama yapmayı seçmeyip süreci objektif biçimde ele alarak bilgi verme amacı gütmüştür.

Kitabı elimize aldığımızda ilk olarak kapak ve tasarımı ilğimizi çeker. Bu kitabın kapağında mavi bir gökyüzü ve yeşil bir çevre tasviri yapılmıştır. Yürüyen insan, ağaçlar, bisiklet gibi figürlerin yanı sıra beyaz imgelerle güneş, su, enerji, doğa, iklim, sıcaklık ve rüzgâr enerjisi anlatılmıştır. Böylelikle kitaba dair ön izlenim uyandırmak ve zihinde oluşan yargı kapakta anlatılmıştır. 198 sayfadan oluşan kitap sürdürülebilirlik konusunu üç başlık üzerinden ele almıştır. Bunlar; Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilir Kentleşme ve Sürdürülebilir Kentleşme Modelleridir. Kitap herkese hitap edilme amacıyla yazıldığı için akademik bir ya da ağdalı bir üslup tercih edilmemiş, sade ve akıcı bir anlatıma sahiptir. Konuyu özetleyici nitelikte tablolar kullanılarak okuyucuya hap bilgiler verilmeye çalışılmış ayrıca görseller için kare kod uygulaması tercih edilmiş böylelikle sayfa israfı önlenmek istenmiş. Bu da sürdürülebilirliği anlatan bir kitapta dikkat çeken bir ince nokta olarak karşımıza çıkmaktadır. Cep telefonlarından basit bir uygulama ile görsellere ulaşılmaktadır. Kaynakça kısmı oldukça geniş olmakla birçok uzmanın görüşüne yer verilmiştir. Başucu niteliğinde bir eser ortaya konmuştur diyebiliriz.

Sürdürülebilirlik kavramına ilk olarak bakalım. Sanayi Devrimi'nin etkisiyle makineleşme süreci hızlanmış bununla birlikte kentlerde artan nüfusla da kaynaklar hızlıca tüketilmeye devam etmiştir. Artan kaynak tüketiminin yarattığı baskıyı kırmak için kaynakları korumak amaçlı çalışmalar düşünülmüş, gelecek nesillerin önem kazanması sebebiyle sürdürülebilirlik kavramı ön plana çıkmıştır. Kitapta sürdürülebilirliğin tanımı şu şekilde verilmiştir; *toplum ve doğa arasında sosyal olarak şekillenen*

¹ Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, sevdakuru7733@gmail.com

ilişkilerin uzun vadede devam etmesinin sağlanabilmesidir.

- *Sürdürülebilirlik kavramı ilk kez Antik Yunan mitolojisinde karşımıza çıkmaktadır.*
- *Campell'e göre ise ortaya çıkışı Orta Çağ'a dayanmaktadır.*
- *İlk kez bir bilimsel yazıda yer alması 1804 yılında Arthur Young tarafından yazılan 'General View of Agriculture of Hertfordshire' isimli kitapta gerçekleşmiştir.*
- *Sürdürülebilirlik kavramı ilk kez Dünya Koruma Birliği tarafından 1982 yılında kabul edilen Dünya Doğa Şartı belgesinde ele alınmıştır.*

Çevre sorunlarının artmasıyla birlikte kentler ve kent yöneticileri bu kavram üzerine daha çok düşünmeye başlamış ve sürdürülebilirliğin gücüne daha çok inanmışlardır. Bununla birlikte sürdürülebilirlik kalkınma kavramı da tartışılmaya başlanmıştır.

Değişen dünya düzeninde niceliksel büyüme odaklı geleneksel kalkınma anlayışı yerine; yoksulluk, eşitsizlik ve çevre sorunlarını odak noktası olarak gören sürdürülebilir kalkınma anlayışı önem kazanmıştır. Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımının temel amacı, çevreye verilen zararların en aza indirilmesi ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarına karşı daha koruyucu bir bilincin yaratılmasıdır.

İlk olarak uluslararası düzeyde Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun 1987 yılında yayımladığı Ortak Geleceğimiz Raporu'nda şu şekilde ele alınmıştır; bugünün gereksinimlerini, gelecek kuşakların da kendi gereksinimlerini karşılayabilme olanağından ödün vermeksizin karşılama anlayışıdır.

Uluslararası düzeyde birçok çalışmayla bu kavram gelişmiş ve bugünkü halini almıştır. Birleşmiş Milletler tarafından yapılan çalışmalar 1976'da Çevre ve İnsan Konferansıyla başlamış olup Birçok çalışmayla devam etmiştir. Aynı şekilde Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliğinin çalışmaları da bu konuda etkili olmuştur. Sürdürülebilir kalkınma 3 boyutta ele alınmaktadır. Çevresel sürdürülebilirlik, ekonomik sürdürülebilirlik ve sosyal sürdürülebilirliktir. Çevresel sürdürülebilirlikte çevre, ekonomik sürdürülebilirlikte temel ihtiyaçları karşılayacak üretim-tüketim kalıpları önemliken sosyal sürdürülebilirlikte sosyal şartların geliştirilerek doğal kaynakların günümüzdeki ve gelecekteki nesiller tarafından verimli kullanılmasının altı çizilmektedir.

Kitabın ikinci bölümüne gelindiğinde sürdürülebilir kentleşme kavramıyla karşılaşmaktayız. Kentler bizi en çok etkileyen ve yaşayan organizmalardır. Bu sebeple sürdürülebilirlik kavramı ve kent sözcüğü çok sık telaffuz edilir olup yan yana kullanılmaya başlanılmış ve sürdürülebilir kentleşme diye bir kavram önem kazanmıştır. Sürdürülebilir Kentleşmeye dair kitapta iki tanım bulunmaktadır.

- *İnsan gereksinmelerine günümüz kentlerinden daha iyi yanıt veren ve kent sistemlerinin gelecek kuşakların gereksinimlerinin karşılanmasını engellemeyecek bir biçimde geliştirilmesini sağlayan kentlerdir.*
- *Süreklilik içinde değişimi sağlamak amacıyla, sosyal-ekonomik çıkarların çevre ve enerji ile ilgili kaygılarla uyumlu hale getirildiği kentlerdir.*

Gelecek kuşaklar ve sosyal ekonomik çıkarların altı net bir şekilde iki tanımda çizilmiştir. Buradan hareketle söyleyebiliriz ki kendi kendine yeterlilik, yaşam kalitesi ve değişen üretim- tüketim kalıpları sürdürülebilir kentleşmenin ana hedefleridir. Dünya çapında yapılan çalışmalarla bu kavram daha önemli bir hale gelmiştir. Bu çalışmaları 3 kategoride görebilmekteyiz. Birleşmiş Milletlerin düzenledikleri, Avrupa Konseyinin düzenledikleri ve Avrupa Birliğinin düzenledikleri şekilde kategorize edilmiştir.

Yapılan çalışmaların ortak amacı dünya çapında anlaşılabilirliği sağlamak, yaşam kalitesini yükseltmek ve refah düzeyini artırmaktır. Ayrıca yerel yönetimlerin yetki düzeyi ve vatandaşla olan iletişimi de düzeltilmeye çalışılmıştır.

Sürdürülebilir kentleşmenin hedefleri, ilkeleri ve politikaları gibi birçok başlık atılarak geniş bir perspektif okuyucuya kazandırılmak istenmiştir. Hedeflere baktığımızda yoksullukla mücadele, istihdam, biyolojik çeşitliliğin korunması, teknolojik yapılanma, nüfus artışının kontrol altına alınması, yenilebilir enerji kaynaklarının kullanımı, temiz ve içilebilir su bulma, risklerin ortadan kaldırılması gibi maddeler karşımıza çıkmaktadır. Belirlenen politikalar ve çalışmalarla hem yerel-merkezi yönetimin görev ve sorumlulukları hem de vatandaşa görev ve sorumluluklar açık bir şekilde ifade edilmiştir. Sürdürülebilirlik yaratıcı, yerel nitelikli ve denge arayışında olan bir süreçtir, denilerek etkin katılım ve paydaşlar arasındaki iletişimin önemi vurgulanmıştır.

Kitabın son bölümünde sürdürülebilir kentleşme modelleri iki ana başlık altında ele alınmıştır.

- Çevre Koruma ve İşlevsellik Ekseninde Şekillenen Modern Kent Planlama Yaklaşımları
 - Bahçe Kent Modeli
 - Işınsal Kent Tasarımı
 - Geniş Dönüm Kent Modeli
- Çevre Koruma ve Yaşam Kalitesi Ekseninde Şekillenen 21.Yüzyıl Planlama Yaklaşımları
 - Kompakt Kent Modeli
 - Ekolojik Kent Söylemi
 - Yavaş Kentleşme Hareketleri

19. ve 20. yy. kent modelleri özellikle incelenerek çeşitli örneklerle yaklaşımların olumlu ve olumsuz yönleri okuyucuya aktarılmış, sürdürülebilirliğin bugünkü haline gelene kadar geçirdiği süreç hakkında kent modelleri üzerinden bir tasvir oluşturulmaya çalışılmıştır. Dünya üzerinden çeşitli örneklerle ve ülkemizden örneklerle kent modelleri hakkında bilgi verilmiştir.

Bahçe Kent Modeli; sanayi kentlerinin aşırı kalabalık, yoğun ve sağlıklı yaşam koşulları ile kırsal alanlardaki nüfusu azalmış, iç karartıcı ortamlarını gidermeye yönelik çözüm önerileri geliştirmek amacıyla planlanmış bir kent modelidir.

Le Corbusier; insan, doğa ve teknolojinin bütünleştiği kentler oluşturabilmek amacıyla kent formları üzerinde çalışmıştır. Üzerinde çalıştığı kent formları Işınsal Kent Tasarımı, Çağdaş Kent Tasarımı ve Endüstriyel Lineer Kent Tasarımıdır.

Geniş Dönüm Kent Modeli, fabrikaların, tarım alanlarının, ofislerin, dinlenme ve eğlence alanlarının bir arada ancak çok geniş alanlara yayıldığı bir kent modelini Wright öne sürmüştür.

Kompakt Kent, karışık arazi kullanım düzeniyle yüksek yoğunluklu yapılaşma kararları ile kentsel toprakların en uygun kullanımının hedeflendiği bir modeldir.

Ekolojik Kent, yenilenebilir enerji, yeşil ulaşım, atık yönetimi ve geri dönüşüm, su döngüsü yönetimi, biyoçeşitlilik, sosyal sürdürülebilirlik, karma arazi kullanımı, enerji verimli binalar gibi başlıklar

ele alınmaktadır.

Yavaş Kentleşme Hareketi, küreselleşmenin etkisiyle tek tipleşen gündelik yaşama ve kentsel makro forma karşı durarak yerel değerlerin, kültürün ve mimarinin korunmasını sağlamaktadır.

Sonuç olarak kitabın geneline baktığımızda Sürdürülebilirliğe dair yapılan çalışmalar ortaya konulmuş, gelecek nesil için yapılanlar okuyucuya kazandırılmaya çalışılıyor. Ardından dünya üzerindeki kent örnekleriyle <<sürdürülebilirlik kavramının ütopyik bir şey olmadığı>> her bireyin kendi elinde olduğu anlatılmak istenmiştir.